Els colors del VII Congrés d'Educació Social

Asier Félix, Iñigo Rodríguez i Raúl Luceño

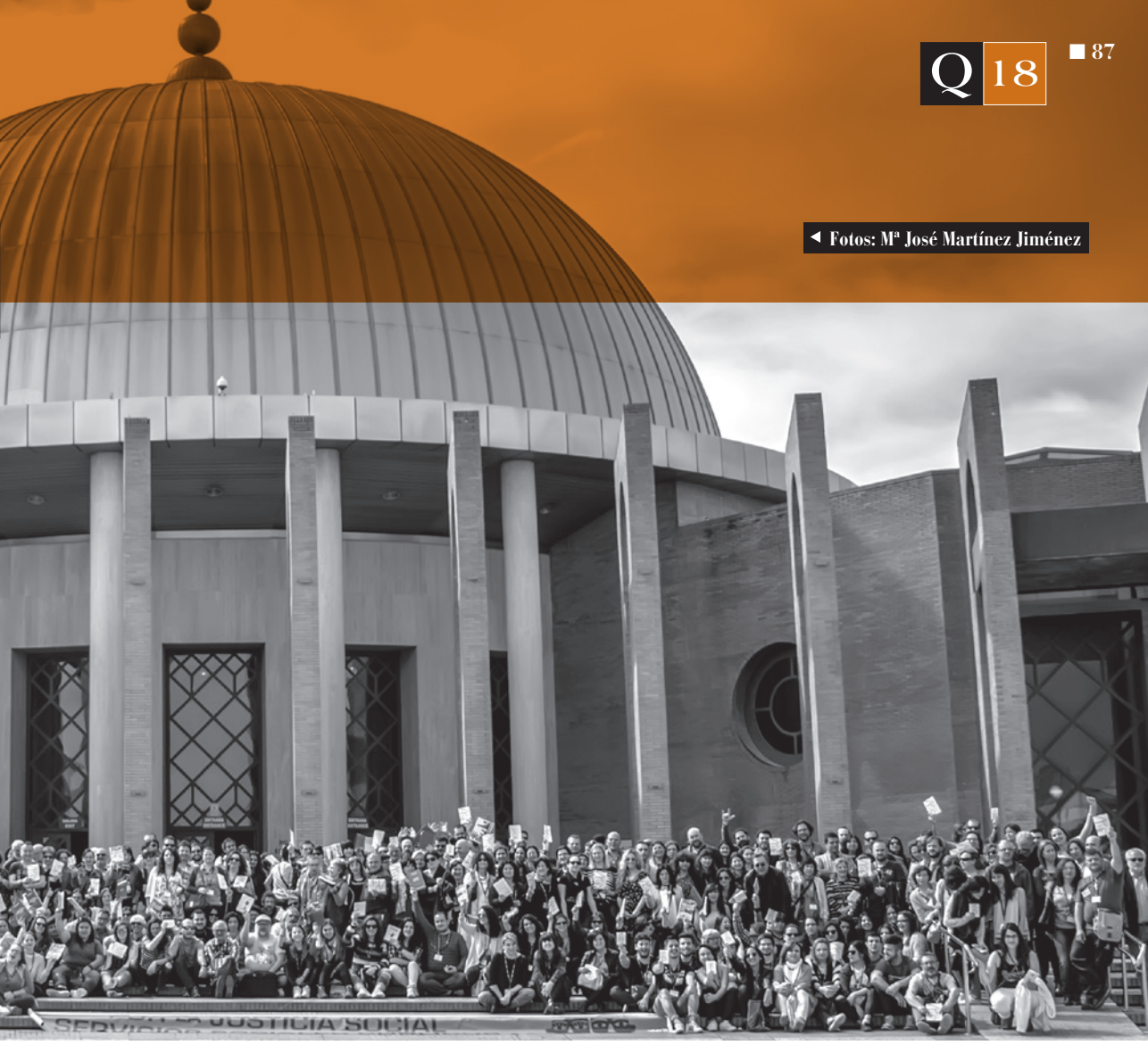
Sevilla va tenir un color especial. Molts colors especials. Una àmplia gamma cromàtica aportada per les i els professionals de l'educació social que entre els dies 21 i 23 d'abril van aterrar a la capital andalusa i van pintar els seus carrers i el seu Palau de Congressos i Exposicions amb pinzells de participació, reflexió i entusiasme.

La celebració del VII Congrés Estatal d'Educació Social va suposar, com en edicions anteriors, l'espai en el qual compartir coneixement i emoció entorn d'un ofici que, com va demostrar l'important nombre d'assistents, creix en tots els sentits.

Un creixement quantitatiu que es va imposar, per moments, al caràcter qualitatiu esperat, almenys, pel que fa al contingut. Cal dir, per fer una matisació més encertada, que sí que es van carregar missatges, soflames i continguts importants i encertats a les motxi-

Asier Félix, Iñigo Rodríguez i Raúl Luceño, educadors socials i membres d'Educablog (www.educablog.es).

◄ Fotos: Mª José Martínez Jiménez

lles dels i les congressistes, però no és menys cert que també va quedar la sensació que, en un espai com aquest, es van trobar a faltar conceptes més innovadors i rupturistes.

Així mateix, entenent aquest esdeveniment com un lloc per a la trobada, l'anàlisi, la reflexió i la construcció de la professió, en sentit col·lectiu, per moments va ser percebut com un racó de catarsi personal. S'hauria d'entendre que, ja parlant de la professió, es parla de nosaltres i nosaltres mateixos, en comú. Per això, la vocació participativa que es va tractar d'insuflar als i les assistents potser va provocar que, de vegades, es diluís el lema "Com més educació social, més ciutadania", far del Congrés.

També hauria d'haver estat un moment de superació de la queixa i de discursos recurrents entorn del reconeixement social, de la no escriptura dels i les educadores socials o de la necessitat de formar-se o de la reivindicació del compromís entre els i les professionals (l'elogiat educador o educadora 24 hores), etc. Un moment, amb tot, de transformar les queixes en propostes de superació.

Malgrat tot, el VII Congrés d'Educació Social serà recordat positivament perquè es va dur a terme amb passió i eficiència, gràcies al compromís del comitè organitzador, resolt adequadament gràcies als recursos tècnics i humans planificats.

Marchioni va emocionar l'audiència posant l'accent en el binomi educació social i ciutadania.

Vermell passió

Sis paràgrafs introductoris després dels quals es poden extreure diferents titulars, toca atendre la paleta de colors esmentada. Per exemple, el vermell passió que va transmetre l'investigador social Marco Marchioni, encarregat de recopilar les conclusions extretes durant els tres dies de congrés i de reflexionar-hi. Marchioni no només va aconseguir aquesta comesa, sinó que, a més, va aconseguir emocionar l'audiència posant l'accent en el binomi educació social i ciutadania.

El professional italià va posar l'èmfasi en la necessitat de recuperar el paper i la intencionalitat política de l'acció social, un posicionament que, segons el seu parer, es tradueix en la reivindicació del que és comunitari, d'allò col·lectiu.

Així, va referir, de manera categòrica, la necessitat de l'existència i proliferació de la figura del professional de l'educació social com a element transversal, vertebrador i cohesionador d'una societat canviant en un entorn que muta cada vegada més ràpid des d'un paradigma molt clar: "L'educació social o és crítica o no és educació social".

Un discurs emocional que instava el col·lectiu a sortir de l'oficina, com ja recollia Hernández en el seu article "Educación y desarrollo comunitario: dialogando con Marco Marchioni":

Si Marco Marchioni ha deixat algun rastre en nosaltres ha estat el de seguir creient en utopies. En cas contrari, les educadores i educadors socials estem destinats a la feina de despatx i a la intervenció individual, amb una prospectiva en l'assoliment d'objectius que s'acaba a curt termini perquè no hi ha un context comunitari que el sostingui una projecció més àmplia. (HERNÁNDEZ, 2006)

Reflexions que condueixen al dubte de si "hem tancat els recursos en gàbies". El mateix Marchioni, respecte al seu model d'acció social, assenyala que és necessari "[…] l'acostament dels serveis al ciutadà,

més que fer moure el ciutadà cap als serveis". (MARCHIONI, 1989).

A aquest efecte, resulta reveladora la idea que va exposar des de l'estrada: "L'Administració també és (ha de ser) ciutadania. Així es trencaria l'esquema binari, desigual existent actualment. L'educació social ho ha de propiciar, ha d'involucrar-la". Per fer-ho, Marchioni considera que "cal ocupar l'espai comunitari de manera permanent". Aquesta potser és una reconquesta pendent per a l'acció social, encara més si es planteja des de la perspectiva d'educació integral i, per descomptat, com un dret.

Ocre rural

Al Palau de Congressos de Sevilla també va brillar l'ocre rural reivindicat pel company Javier Paniagua. Un àmbit amb el qual es pot simbolitzar la ciutadania més oblidada, a les ciutats o als pobles, en els àmbits més habituals de treball dels i les professionals de l'educació social o en els camps emergents. Un reconeixement que actués com a parapet defensiu del que és comunitari i com a avantguarda per a l'apoderament de la ciutadania.

Un espai on les persones construeixen la seva identitat, patint encara més la indiferència o llunyania institucional per part d'un estat del benestar malparat per les retallades econòmiques i el seu desmembrament gradual. Paniagua ens convida a "incorporar als nostres discursos el medi rural, els pobles i els seus habitants, d'on procedeixen els nostres orígens i aliments".

Blau cantàbric, turquesa atlàntic

Va ressonar el blau cantàbric d'Elena Aycart i el turquesa atlàntic de Ney Moraes, que també van fer lliscar una marcada intencionalitat política i de transformació com a mètode per a la construcció ciutadana, basat en la reconquesta d'espais com el carrer. I el vincle com a eina, entès com el "compromís d'estar al costat de l'altre i l'altra en el seu camí cap a l'autonomia". Defensors d'estratègies de resistència davant la desactivació més que provada dels estats del benestar, tot un repte a Europa i un desafiament a Llatinoamèrica, encara en fase de producció i amb un desenvolupament més intens.

Es va parlar clarament de (re)conèixer el Codi Deontològic, aprofundir-hi i, si es veu necessari, renovar-lo.

Deontologia en sèpia

La pàtina vintage que, per a molts i moltes, acoloreix el Codi Deontològic Professional també va ser objecte de revisió per part d'Iñaki Rodríguez i Daniel Rubio, membres de la comissió deontològica del Collegi d'Educadores i Educadors Socials del País Basc. L'objectiu sobre aquest tema era fer-lo visible, difondre'l, realçar-lo i insistir en la necessitat d'utilitzar-lo com a guia fonamental que regeixi la nostra actuació. Partint de certs buits o vaguetats (com que, encara avui, es concebi com un manual apartat de la pràctica professional) detectades, es parlava clarament de (re)conèixer el *Codi Deontològic*, aprofundir-hi i, si es veu necessari, renovar-lo.

Una altra clau apuntada parlava de combatre la desorientació professional davant el desmembrament accelerat dels serveis socials, així com, en clau de futur, de l'avanç en la construcció de l'educació social i la necessitat d'aprofundir en una major i millor professionalització, reforçant la potencialitat de la feina i la conformació de l'equip socioeducatiu.

Paleta multicolor

La transició del tercer al quart sector, és a dir, l'aposta per models d'autogestió propugnats per Ángel Madero Arias, o la defensa de l'ocupabilitat com a element cohesionador de la societat (incloent-hi, evidentment, a la mateixa educació social com a sector clau que cal defensar en aquest sentit), arengada per José Manuel Borrero, van ser algunes de les idees que, en clau laboral, van nodrir d'interès la paleta multicolor del Congrés.

Així mateix, també es va erigir com a protagonista la reivindicació de la construcció acadèmica. Una insistència per la representació científica que incidia en la necessitat d'explorar i conquerir nous àmbits, com el de la producció literària i formulació posterior d'un corpus teòric que s'ha de generar des de la pràctica diària que sorgeix de la feina quotidiana dels i les educadores socials.

Una demanda de "més estudis i tesis doctorals", malgrat les, també assenyalades, dificultats econòmiques i metodològiques que això suposa. Aquest objectiu comportava el mite que "en l'educació social, no s'escriu", precepte que hauria d'empènyer a alçar la vista dels nostres despatxos o centres de treball, mirar a l'horitzó, respirar suaument i començar a llegir. Filosofia, ètica, neurociència, economia, ciència política... Literatura, al cap i a la fi, que no sigui només d'educació social, tot i que també és necessària.

Refer el carrer per canviar els espais institucionalitzats últimament; recompondre la comunitat, però no com un espai de producció de serveis aïllats que responen a una sèrie de necessitats; la construcció de coneixement i reflexió des de la posició de l'educador social davant l'acte d'informar, desconstruint l'encàrrec institucional fins a un procés socioeducatiu des d'una posició ètica i amb una perspectiva o mirada educativa; una aposta (una reivindicació, un recordatori?) pel context digital com un espai més que cal conèixer i en el qual es pot actuar, adquirint les competències digitals per interactuar amb les persones des d'una perspectiva professional i guiada pel Codi Deontològic. Etcètera. Un ampli gresol de gammes, com es pot veure.

Acolorint cap a la innovació

Aquesta menció als espais digitals no s'hauria d'associar *per se* amb l'àmbit de la innovació malgrat que moltes i molts ho facin indefectiblement. Posats, de fet, a mirar d'identificar colors innovadors en aquests dies sevillans, es comparteix totalment el que bé apuntava ja en els passadissos l'educador social i professor Oscar Martínez, pel que fa a la necessitat que la professió té de representar i identificar l'educació social amb elements nous, vistosos, més moderns

La reivindicació de la construcció acadèmica de la professió es va erigir com a protagonista.

i, si pot ser, de qualitat, cuidant l'empaquetament, presentant-los de la manera més atractiva possible.

Així, amb aquesta premissa, es destaquen alguns tallers i experiències com el presentat per AnaidA. Iniciativas Educativas, Sociales i Interculturales o el teaser d'Israel Fernández i Carlos Zapata, guanyadors d'un dels Premis Toni Julià, amb el projecte *ALTERNAJOVEN. Promoción de la Participación del Sector Joven de Mairena del Aljarafe*.

L'educació social es fa imprescindible per a la recerca d'aquesta anhelada veritat que recuperi el factor humanitzant dels seus membres, enfront de certes falsedats instrumentals.

Igualment ressenyable és el projecte de renovació dut a terme a *#YouthActivation. Reflexiones y propuestas sobre la emancipación y la activación juvenil en Europa*. Un projecte comú entre diferents entitats de caràcter social, tant estatals (Irse Araba, Asociación Navarra Nuevo Futuro, Hezizerb o Kimmu) com europees (Cai, Ulita, Mládez, Mugazte, Action Jeunesse de Pessac).

També va resultar destacable el projecte *Asperones Avanza*, on unes quantes entitats socials desenvolupen diverses actuacions i iniciatives d'intervenció en aquesta barriada malaguenya.

Dibuixant les conclusions

Deia recentment el lacanià Éric Laurent que "cada època té les seves veritats. Però la veritat interessant és veure com oculta les seves mentides". La nostra té les seves i a ningú se li escapa que, en aquests temps incerts i en els futurs, l'educació social es fa imprescindible per a la recerca d'aquesta anhelada veritat que recuperi el factor humanitzant dels seus membres, enfront de certes falsedats instrumentals.

I és que si no romanem o estem units i unides, estarem separats i separades. I que ningú dubti que aquestes sinergies o influències intentaran passar-nos per damunt. I una professió com l'educació social no es pot permetre un final com aquest. Q

▼ Foto: Esencia Andalusí, a flickrcc.net

La tramoia: descobrint l'altra cara del Congrés

Marimar Román

Dimidium facti qui coepit habet: sapere aude
'Qui ha començat solament ha fet la meitat: atreveix-te a saber'
Quint Horaci Flavi (segle I aC)

Un esdeveniment com un congrés té tantes mirades com persones hi assisteixen. Un congrés es converteix en una experiència diferent per a cadascun dels presents; en el meu cas, acostumo a decidir que aquest tipus d'esdeveniments es converteixin en tota una experiència d'aprenentatge, una d'aquestes experiències de les quals tan bé parla Jorge Larrosa: "que et forma i et transforma, que no és dogma […] alguna cosa que et mou i et commou" (LARROSA, 2007). I és la meva ferma decisió, ja que em nego a assistir a espais on es complauen davant la presència inerme i inerta d'una part de l'audiència.

Al Congrés hi vaig sentir moviment, acció, però sobretot, hi vaig sentir inèrcies, denses com l'oli.

■ **Marimar Román,** educadora social, Màster en tecnologia educativa. Membre del GITE (Grupo de Investigación de Tecnología Educativa) de la Universitat de Múrcia.

En una societat com l'actual, posin-li vostès l'etiqueta que els plagui, en què els canvis es produeixen cada vegada d'una manera més accelerada, hem d'assegurar-nos de no acabar capbussats en aquests líquids oliosos que són les inèrcies. Hannan i Freeman parlen d'inèrcia en les organitzacions quan la seva velocitat de reorganització és més baixa que la velocitat en què canvien les condicions de l'entorn (HANNAN; FREEMAN, 1989). Això no vol dir que les organitzacions no canviïn, ni que les inèrcies estiguin exemptes d'esforç, de vegades l'esforç sembla multiplicar-se, però això no fa que la inèrcia desaparegui, simplement aquesta força és la que fa que es mantingui aquest estat de moviment constant. Pot ser que hàgim d'aplicar un altre tipus de forces o des d'altres angles per aconseguir incidir i així canviar l'estat actual de les coses.

No crec en absolut que siguem una professió sense habilitats per a l'escolta, l'observació i el canvi, al contrari; però potser sí que estiguem vivint un període dens, com l'"oli d'inèrcia".

Em pregunto si aquelles identitats projecte a les quals feia referència Castells, ja fa uns quants anys (2001), són avui en dia una necessitat, o una conseqüència natural d'aquesta societat xarxa, a la qual el nostre context professional sembla no estar prestant l'atenció adequada. Identitats capaces d'idear i prototipar nous o vells espais que promoguin la innovació social, sense oblidar que l'interior de la nostra professió i els col·lectius que la componen també necessiten una gran dosi de permeabilitat i innovació en els processos de participació.

Crec que és el moment de preguntar-se, de començar a generar nous espais de trobada i reprendre antics objectius, però plantejats des d'altres llocs; compilar el que s'ha construït fins ara per tornar a emprendre un camí que ens ajudi a créixer com a professió. Recollir allò que ens uneix, i assumir allò que ens separa i aprendre a viure-hi. Siguem identitats projecte i deixem enrere les identitats de resistència, necessàries sens dubte, però insuficients per aconseguir una veritable transformació.

Després d'escriure aquestes línies em connecto amb una idea que em plantejava Asier Gallastegui sobre els processos de canvi en les organitzacions i el Kintzugi, l'art japonès d'arreglar fractures de la ceràmica amb daurat, ja que els trencaments i reparacions formen part de la història d'un objecte i s'han de mostrar en lloc d'ocultar-los, i d'aquesta manera s'exposa la seva transformació en la història (GALLASTEGUI, 2016).

Ens reconstruïm per a la propera trobada? Q

Referències bibliogràfiques

- CASTELLS, Manuel. *La era de la información: economía, sociedad y cultura. Vol. 3. Fin del milenio.* Madrid: Alianza Editorial, 2006.
- GALLASTEGUI, Asier. "Arawana Hayashi; Kintzugi, sensación sentida y MA". [en línia]. Korapilatzen., febrer de 2016. < http://bit.ly/2eieUQg> [Consulta: juny 2016].
- HANNAN, Michael. T. i FREEMAN, John H. *Organizational Ecology*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1989.
- HERNÁNDEZ CORREA, Pedro Javier. "Educación y desarrollo comunitario: Dialogando con Marco Marchioni". Universidad de Sevilla. Núm. 18 (2006/2007), p. 285-300.
- LARROSA, Jorge. "Acerca de la experiencia". Conferència en el marc de l'Encuentro Nacional "Formar en futuro presente". Instituto Nacional de Formación Docente. Mar del Plata, Argentina, setembre 2007. [en línia] < http://bit.ly/2eieRUw> [Consulta: juny 2016].
- MARCHIONI, Marco. *Planificación social y organización de la comunidad. Alternativas avanzadas a la crisis.* Madrid: Popular, 1989.

Cita article

FÉLIX, Asier [*et al.*] "Els colors del VII Congrés d'Educació Social". *Quaderns d'Educació Social*. Col·legi d'Educadores i Educadors Socials de Catalunya. Núm. 18 (desembre 2016), p. 86-95.

Resum

L'objectiu d'aquest reportatge és analitzar, des d'un paradigma crític i innovador, el desenvolupament del VII Congrés d'Educació Social (Sevilla, abril 2016). Es pretén teixir, des d'una perspectiva constructiva i a través d'una mirada coral, un relat que permeti retrotreure els moments més àlgids que s'hi van viure i esclarir les claus que entenem que són més rellevants per a (re)definir i (re) situar noves perspectives professionals que encaminin l'educació social cap a un futur basat en la innovació.

Paraules clau: política, ciutadania, intervenció comunitària, participació, ètica, innovació

Abstract

The aim of this report is to analyze the VII National Congress on Social Education (Seville, April 2016) from a critical and innovative paradigm. The report tries to create a constructive story that allows us to revive the most important moments and to find the most relevant clues to (re)define and (re)locate new and innovative professional perspectives in social education.

Keywords: policy, citizenship, community involvement, participation, ethics, innovation